

...ÉS A MÁSIK TÁBLA?

Mert előző lapszámunkban egyről írtunk, pedig minden látszat ellenére ugyanazon helytörténeti eseménysor két emlékjele került másfél éve a hódmezővásárhelyi Emlékpontba a Szék utcai iskolából. Ezt az üzenetével korábbra visszatekintő másikat „a társadalmi viszonyok demokratikus változását tükröző utcanév-rendezés iránti általános igény” miatt az őszirózsás forradalom, az első Magyar Köztársaság kikiáltása és a Kommunisták Magyarországi Pártja megalakulásának fél-százados évfordulóján 1968-ban helyezték el. Dacára, hogy ötven évvel ezelőtt itt nem volt kommunista szervezet, több közterület neve változott. Például Bokányira a Hattyas utca, és annak 36. számú ingatlanát a mellékelt fotón bemutatott táblával emlékhellyé nyilvánították. Hogy kikkel, meddig és min munkálkodott itt Bokányi Dezső, arról pontos képet íj. Nagy Sándor: *A szocializmus keletkezése Hódmezővásárhelyen* címmel 1924 végén megjelent könyvéből kapunk. Ebben apja padlásán talált jegyzetfüzete alapján egy, a Szántó Kovács János-féle spontán zendüléshez vezető egyletalapítás nehézségeiről 1893-ig tudósít. Bokányiról az előzményekkel együtt annyit ír, hogy mikor Nagy Sándor kubikus bandagazda 1891. november 1-jén tizenhárom emberét összehívta Hattyas utcai házába, már fél éve ismerkedtek a szocializmus ideológiájával, leginkább a *Népszava* révén. Most megállapodtak, hogy miután a rendőrség figyelni őket, ezen túl mindig máshol fognak találkozni, a gyüleke-

zési tilalom miatt törvényesen működő egyletet alakítanak, az alapszabály elkészítését a szegények ügyvédjére, az „oldalkosári” dr. Török Lajosra bízják. Másnap az Ádám utcai vezetőségválasztáson Nagy az elnöki tisztséget nem, a számvizsgálóit elvállalta, majd „némileg” megfogalmazták az alapszabályt. Az akkor 21 éves Bokányi három és fél hónappal később titkon jött a városba. A Szent László utcában vett részt egy éjszakába nyúló gyűlésen, utána Nagy Sándornál szállt meg.

Másnap néhányadmagával felkereste az ügyvédet, megbeszélte az alapszabályt, majd elutazott. Több szó róla nem is esik. Két félnapot meg a közbülső éjszakát töltötte a városban, a Hattyas utcába csak aludni ment.

Mindegyre magyarázatul szolgál, hogy Bokányi az esztendeje alakult Magyarországi Szociáldemokrata Párt agitátoraként érkezett.

Azt már Baksa Lajos polgármester későbbi, főispánhoz írt egyik jelentéséből tudjuk, hogy az 1892. február 19-én alapszabállyal beadott kérelmüket, miszerint Hódmező-Vásárhelyi Munkás Népkör néven kívántak egyletet alakítani, a belügyminiszter nem engedélyezte. Itt kell megjegyezni, hogy Szántó Kovács János csak ez év júliusában lépett be az egyletbe, ahol októberben elnöknek választották; az Általános Munkás Olvasóegylet csak ezután alakult meg; erről téves dátumot közlünk előző cikkünkben.

Bokányi nyíltan 1894-től politizált. Olvasta, terjesztette a marxista irodalmat, például szerkesztette a *Kommunista Kiáltvány* első magyar nyelvű kiadását is. 1899-ben izgatásért, 1901-ben zsarolásért volt lecsukva. Keresztény szocialista létére 1918-ban a KMP alapító tagja, a radikális baloldalhoz csapódott. A Tanácsköztársaság munkaügyi és népjóléti népbiztosa lett, de az utolsó napokban kinevezték a Vörös Hadsereg III. (tokaji) hadtestének parancsnokává katonai ismeretek nélkül, erre fogolytörzslapján a katonai szolgálatára vonatkozó „hadmentes” bejegyzés is utal. Ezért a diktatúra összeomlása után 46 rendbeli gyilkosságra való felbujtás, felségsértés, lázadás, pénzhamisítás vádjával le-tartóztatták, a Magyar Királyi Kúria 1920. december 28-án jogerősen halálra ítélte. Csicserin orosz külügyi népbiztos közremű-

ködése nyomán törzslapjára „az ítélet végrehajtása elhalasztva” megjegyzés került. Fogolycsere révén 1922 februárjában a harmadik transzporttal Oroszországba távozott. Érkezéskor üdvözlő beszédet Grigorij Jevszejevics Zinovjev főideológus mondott. Felesége, örök-befogadott lánya hamarosan követte. Moszkvában a III. Internacionálé előkészítő bizottságának tagja, megszervezte, vezette az üldözött kommunisták és családtagjaik anyagi támo-

gatását, jogvédelmét ellátó nemzetközi Vörös Segély moszkvai magyar irodáját. Nyikolaj Krilenko fővádbiztos mellett vádbiztos, számtalan koncepció per közreműködője, akár magyar sors- és elvtársai ellen is – jogi ismeretek nélkül. Mindeközben megalakult a Szovjetunió, meghalt Lenin.

A moszkvai rádió 1932. szeptember 6-án indult magyar adásában mondta propagandabeszédeit mindaddig, míg állandó ittassága miatt el nem tiltották. Sztálin tisztogató akcióinak 1938-tól nagyszámú magyar áldozata is volt. Kit száműztek, kit halálra ítélték. Bokányi élete rabkórházban ért véget, a dátum bizonytalan, halálhíre 1940 nyárelőn kapott szárnyra.

A néptribun a századforduló után két alkalommal szónokolt Hódmezővásárhelyen, a Hattyas utcába többé már nem ment. Álságos, kölcsöntekintélyű emléktáblája 1980-ban került mellé az iskola aulájában. A Hattyas utca eredeti nevét a város első önkormányzati közgyűlése adta vissza, a polgármesteri jelentés indoklást nem tartalmaz. Talán kellett volna, hisz’ csak 21 évvel később született az a törvény, ami kimondta, hogy aki XX. századi önkényuralmi rendszer cselekvő részese volt, annak nevét közterület nem viselheti...

Béres Dezső

Forrás: EMLÉKPONT | Fotó: Arany-Tóth Attila. Hódmezővásárhely, 2019.